

AMMATILLISTEN VUOROVAIKUTUS- JA Viestintätaitojen OPETTAMINEN VERKKOKURSSINA

Tea Keikko

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Joulukuu 2014
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu

TEA KEIKKO

Ammatillisten vuorovaikutus- ja viestintätaitojen opettaminen verkkokurssina

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 34 sivua
Joulukuu 2014

Kehittämishankkeen tavoitteena oli laatia hius- ja kauneudenhoitoalalle itsenäiseen opiskeluun soveltuva verkkokurssi. Lähtökohtana kehittämishankkeessa oli opetushallituksen käynnissä oleva ammatillisen perustutkintojen uudistustyö. Uudistustyön perusteluissa mainittiin opiskelijoiden yksilöllisten ja joustavien opintopolkujen mahdollistaminen. Toteutetulla verkkokurssilla haluttiin lisätä tarjontaa vapaasti valittaviin opintoihin ja mahdollistaa siten opiskelijoiden yksilölliset opintopolut.

Kehittämishankkeen teoriaosuudessa esiteltiin yleisesti verkko-oppimista ja verkko-opetuksen tarjoamia mahdollisuuksia ja hyötyjä. Verkko-opetuksessa opettajan rooli on toimia ohjaajana. Opiskelijalta edellytetään itseohjautuvuutta ja verkko-opiskeluvalmiuksia. Riittämättömät tietotekniset taidot saattavat muodostua verkko-opiskelun esteeksi. Lisäksi teoriaosuudessa perehdyttiin verkko-opetusmateriaalin suunnitteluun.

Verkkokurssin oppimateriaalit ja oppimistehtävät laadittiin toisiaan tukeviksi. Oppimateriaalit tuotettiin pääosin itse alalta kirjoitettuihin lähdeteoksiin nojaten. Oppimistehtävät etenivät asteittain haasteellisemmiksi kokonaisuuksiksi. Toteutustavat vaihtelivat eri tehtävissä. Oppimista tukemaan luotiin refleктоivia, prosessoivia ja havainnoivia tehtäviä. Oppimateriaalit ja oppimistehtävät laadittiin sellaisiksi, että ne toisaalta mahdollistavat opiskelijan omien oppimistavoitteiden toteutumisen ja valinnan vapauden, mutta toisaalta johdattelevat oppimista oikeaan suuntaan.

Verkkokurssi rakennettiin oppilaitoksessa yleisesti käytössä olevaan Moodle -oppimisalustaan. Verkkokurssi otetaan käyttöön keväällä 2015. Sitä tarjotaan hius- ja kauneudenhoitoalan kolmannen vuoden opiskelijoille vapaasti valittaviin opintoihin.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	OPISKELU VERKKO-OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ	6
2.1	Oppiminen verkossa ja oppimiskäsitykset.....	6
2.2	Verkko-opetuksen mahdollisuudet ja hyödyt	9
2.3	Verkko-opettajan tehtävät ja roolit	12
2.4	Opiskelijan opiskeluvalmiudet	15
3	VERKKO-OPETUSMATERIAALIN SUUNNITTELU	17
3.1	Verkkokurssin tarjoamat elementit	18
3.2	Verkko-opetuksen ohjausprosessi ja arviointi	20
4	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	22
5	HIUS- JA KAUNEUDENHOITOALAN VERKKO-OPETUSMATERIAALI	23
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	31
	LÄHTEET.....	34

1 JOHDANTO

Tietokoneiden, tablettien, älypuhelimien ja nettiyhteyksien yleistymisen myötä yhä useammalla on jatkuvasti käytettävissään maailmanlaajuinen tietokanta. Internet on avannut mahdollisuuksia kehittää myös koulutusta ja tarjota opiskelijoille vaihtoehtoisia opiskelumuotoja ajasta ja paikasta riippumatta. Koulutuksen järjestäjät tarjoavat verkko-opetusta avoimina verkkokursseina, lähiopetuksen tukena, monimuoto-opetuksena tai itsenäisinä opintojaksoina. Verkossa oppiminen on tullut perinteisen luokassa oppimisen rinnalle pysyväksi oppimisen muodoksi.

Tämän päivän opiskelijat ovat tottuneet verkon tarjoamiin mahdollisuuksiin ja osaavat käyttää tietotekniikkaa sujuvasti opinnoissaan. Opiskelijat ovat tottuneet monipuoliseen ja vaihtelevaan opetukseen, mikä koulutuksen kehittäjän on hyvä pitää mielessä koulutusta suunnitellessa. Opettajat ovat avainasemassa opetuksen monipuolistamisessa ja uudistamisessa. Opettajilta edellytetään uudistushalua, vanhoista opetusmenetelmistä pois oppimista ja rohkeutta rakentaa erilaisia vaihtoehtoja perinteisen luokkaopetuksen rinnalle tai jopa tilalle. Verkko-opetuksen suunnitteleminen ja toteuttaminen on kuitenkin vasta-alkajalle verkko-opettajalle haasteellinen projekti. Millaisia pedagogisia lähestymistapoja verkko-opetus edellyttää? Entä mitä verkkotyökaluja olisi hyvä sisällyttää verkko-opetukseen? Verkko-opetusta suunnittelevan opettajan mielessä pyörii varmasti monia vastaavia kysymyksiä.

Opetushallitus tekee parhaillaan ammatillisten perustutkintojen uudistustyötä. Hallituksen esityksessä 12/2014 todetaan, että *”Työelämän muutoksen rinnalla vähintään yhtä suuri muutos on tapahtumassa yleisemmin yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Tämän kehityksen myötä yhdenmukaisten koulutuspolkujen osuus vähenee, vaikka edelleen suurin osa nuorista etenee koulutusjärjestelmässä perinteisten vaiheiden mukaisesti. Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän tuleekin työelämän tarpeiden lisäksi palvella myös yksilöitä ja mahdollistaa yksilöllisiä tarpeita vastaavien valintojen tekeminen ja joustavat opintopolut.”*

Kehittämishankkeen lähtökohtana on ollut nimenomaan ammatillisten perustutkintojen uudistuminen ja sitä kautta opetuksen monipuolistaminen vastaamaan uudistustyön tavoitteita. Kehittämishankkeen tavoitteena on lisätä opiskelijoiden mahdollisuutta suorittaa opintoja vaihtoehtoisin menetelmin, kuten verkko-opintoina ja siten mahdollistaa

edellä mainitut yksilölliset joustavat opintopolut. Verkko-opintojen kehittäminen hius- ja kauneudenhoitoalan opinnoissa on ajankohtaista, sillä ammatillisten perustutkintojen uudistustyö tulee voimaan syksystä 2015 lähtien. Kehittämishankkeen lähtökohtana on todennettu tarve lisätä verkko-opintojen tarjontaa hius- ja kauneudenhoitoalan koulutuksessa.

Verkko-oppimisympäristö tarjoaa mahdollisuuden oppimiseen riippumatta opiskelijan fyysisestä sijainnista tai opintojen ajankohdasta. Verkko-opinnot palvelevat opiskelijoita erityisesti niissä tilanteissa, kun opinnot ovat keskeytyneet syystä tai toisesta tai opiskelija suorittaa opintojaksoja oman henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa mukaisesti. Myös laajennetun työssä oppimisen yhteydessä ja vapaasti valittaviin opintoihin voidaan hyödyntää verkkokursseja.

Nuorisoasteen opiskelijaryhmissä on havaittavissa yhä enemmän opiskelijoita, jotka suorittavat opintojaan nopeammassa tai hitaammassa tahdissa kuin lukusuunnitelmassa on suunniteltu. Järjestely on vaatinut opettajalta muun muassa erilaisten itsenäisten tehtävien suunnittelua, ohjaamista ja tehtävien tarkastamista muun opetuksen ohessa. Lisäksi haasteita ovat lisänneet opiskelijoiden syystä tai toisesta johtuvat puuttuvat tai suorittamattomat opintojaksot. Opettajan näkökulmasta katsottuna kyseiset toimenpiteet ovat vaatineet ylimääräisiä resursseja, joten opettajan työn helpottamiseksi kehittämis-työlle on selvät perusteet.

Verkko-oppimisympäristön rakentaminen opetusmateriaaleineen nähdään hius- ja kauneudenhoito-osastolla tarpeellisena, koska alan opiskelijoille suunnattujen verkkokurssien tarjonta on olematon. Oppimisalusta Moodlea on hyödynnetty aiemmin eri opintojaksojen lähiopetuksen tukena, mutta yksittäistä verkossa suoritettavaa ja itsenäiseen opiskeluun soveltuvaa verkkokurssia ei ole tällä hetkellä käytössä osaston nuorisoasteen opetuksessa.

2 OPISKELU VERKKO-OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ

Oppimisympäristön käsite on syntynyt 1990-luvulla, kun perinteisen opettajajohtoisen opetuksen rinnalle yleistivät opiskelijan omaa aktiivista roolia korostavat opetusmenetelmät. Oppimisympäristöllä tarkoitetaan Eero Rovon (Nevgi & Tirri 2003, 15) mukaan *”fyysisen, kulttuurisen ja sosiaalisen toimintaympäristön muodostamaa kokonaisuutta, joka sisältää oppimateriaaleja ja oppimista mahdollistavia erilaisia työvälineitä.”* Oppimisympäristön synonyymina käytetään myös käsitettä *opiskeluympäristö*, koska oppimisympäristö -termin sisälle kätkeytyy ajatus oppijan mielen sisäisistä toiminnoista ja opiskelijan vuorovaikutuksesta ympäristönsä kanssa. Opiskeluympäristöllä viitataan ympäristöön, johon opettajalla on mahdollisuus vaikuttaa ja jonka kautta opettaja voi tukea ja ohjata opiskelijaa oppimisprosessin aikana. (Nevgi & Tirri 2003, 15.)

Verkko-oppimisympäristöllä tarkoitetaan oppimisympäristöä, joka on toteutettu verkko-teknologiaa ja Internetiä hyödyntäen. Verkko-oppimisympäristön synonyymeina käytetään myös termejä *verkkopohjainen oppimisympäristö* tai *verkkoperustainen oppimisympäristö*. Toisinaan asiayhteydessä käytetään myös kansainvälistä sanaa *eLearning* tai sen suomennosta *eOppiminen*. (Matikainen 2003, 28; Nevgi & Tirri 2003, 15.)

Verkko-oppimisympäristö muodostuu erilaisista elementeistä, kuten tekstirakenteista, linkeistä, multimedialta, hypertekstistä ja -mediasta, interaktiivisista sivuista ja vuorovaikutuskanavista, kuten sähköpostista, keskustelualueista ja videoneuvotteluista (Matikainen 2003, 28). Verkko-oppimisympäristön elementtejä käsitellään myöhemmin tarkemmin luvussa 3.1.

2.1 Oppiminen verkossa ja oppimiskäsitykset

Verkossa oppiminen on oppimista siinä missä perinteinen luokassa oppiminenkin. Matikaisen (2003, 30) mukaan oppimisella tarkoitetaan *”oppijan pään sisällä tapahtuvia kognitiivisia prosesseja, jotka mahdollistavat opitun taidon tai tiedon havaitsemisen, mieleenpainamisen, ymmärtämisen ja soveltamisen.”* Kognitiivisia prosesseja ovat muistaminen, ymmärtäminen, soveltaminen, analysoiminen, arviointi ja uuden tiedon luominen (Matikainen 2003, 30).

Rauste von Wrightin (1994, 19) mukaan oppiminen aiheuttaa pysyviä muutoksia tiedoissa, taidoissa, tunteissa ja käsityksissä. Oppimisen edellytyksenä on tiedon prosessointi, joten asian *opettaminen* ei aina välttämättä johda oppimiseen. Konstrukttiivisen oppimisenäkemyksen mukaan oppija havainnoi, valikoi ja tulkitsee informaatiota sekä jäsentää ja rakentaa tietoa aiemman tietonsa pohjalta (Rauste von Wright 1994, 15). Oppimisprosessiin liittyy olennaisesti opiskelijan ennakkokäsitykset opittavasta aiheesta, jotka voivat olla ristiriitaisia uuden opitun tiedon kanssa. Opiskelija muodostaa opittavasta asiasta itselleen merkityksellistä ja ymmärrettävää tietoa, mikä oppimisen edetessä muuttuu yhä jäsentyneemmäksi ja kehittyneemmäksi tietorakenteeksi (Nevgi & Tirri 2003, 33).

Oppiminen edellyttää siten oppijan omatoimista *opiskelua*. Opiskelulla tarkoitetaan oppijan aktiivista ja ulkoisesti havaittavaa toimintaa, jonka tarkoituksena on oppiminen (Matikainen 2003, 30). Verkko-oppimisessa tämä omatoiminen, aktiivinen opiskelu korostuu, sillä verkko-opinnoissa opiskelijalta odotetaan itsenäistä työskentelyä muun muassa opintotehtävien tekemisen, tiedonhaun ja oppimista edellyttävien järjestelyjen suhteen. Verkko-opetuksen pedagogisina ratkaisumalleina hyödynnetään useimmiten *ongelmakeskeisen oppimisen*, *tutkivan oppimisen* ja *yhteistoiminnallisen oppimisen* oppimisenäkemyksiä.

Ongelmakeskeinen oppiminen

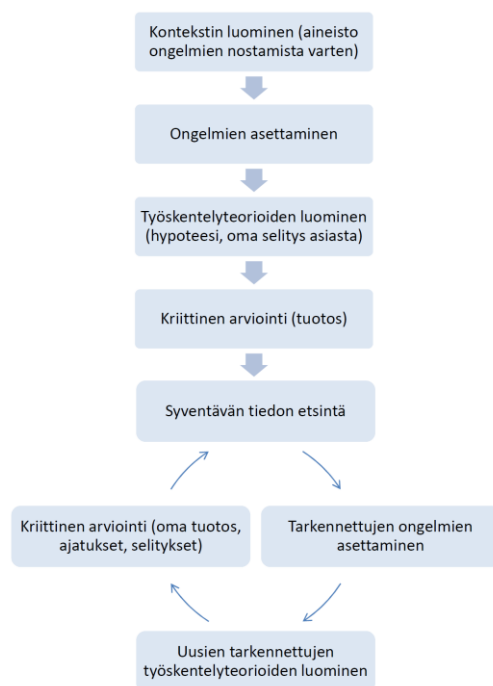
Ongelmakeskeisen oppimisen (englanniksi problem based learning eli PBL) työskentelyn lähtökohtana on verkko-opettajan esittämä ongelma. Oppimiskäsityksen mukaan oppiminen tapahtuu ongelman ratkaisuprosessin aikana. Opiskelijat käsittelevät asiaa esimerkiksi keskustelupalstalla tunnistamalla siihen liittyvät asiat ja siihen vaikuttavat tekijät. Olemassa olevan tiedon käsittelyn ja aktivoimisen on tarkoitus helpottaa uuden tiedon omaksumista. (Suominen & Nurmela 2011, 24–25; Silander & Koli 2003, 139–140.)

Opettajan tehtävä on saattaa opiskelijat arvioimaan aikaisempia käsityksiään ja tietojaan aiheesta. Ristiriita omien käsitysten ja uuden tiedon välillä johtaa oppimisen kannalta tärkeisiin kysymyksiin, joihin opettaja voi opiskelijat rohkaista. Opettaja voi myös auttaa ongelmien rajaamisessa ja kohdentamisessa, oleellisten käsitteiden määrittelyssä, teorioiden vertailussa, tiedonhaussa ja lähteiden kriittisessä tarkastelussa. Tarkoitus kui-

tenkin on, että opiskelijat tekevät kysymykset ja hakevat vastaukset itse. Lopuksi opiskelijan tulee käydä läpi oppimansa asiat, miten oppiminen tapahtui ja miten hän on osallistunut ryhmänsä toimintaan. Ongelmakeskeistä oppimista voidaan soveltaa sellaisten asioiden opetteluun, joiden oppiminen vaatii monipuolista tarkastelua ja asioiden jäsentelyä sekä tietoa-aineksen soveltamista ongelman ratkaisuun. (Suominen & Nurmela 2011, 24–25; Silander & Koli 2003, 139–140.)

Tutkiva oppiminen

Tutkivassa oppimisessa oppiminen tapahtuu samalla tavalla kuin ongelma-keskeisessä oppimisessa. Oppimisessa huomioidaan opiskelijan aikaisemmat käsitykset, joita pyritään ulkoistamaan, tuomaan esiin ja kehittämään. Koska opiskelijan omat käsitykset ja työskentelyteoria ovat keskeisessä roolissa oppimisprosessissa, ne pitäisi ottaa huomioon opetuksessa. Tutkivan oppimisen voi lyhyesti kuvata tutkimusprosessia muistuttavaksi verkko-oppimisen malliksi. Aikaisemmin sisäistetyt tiedon ja uuden tiedon luominen ovat tutkivan oppimisen oppimisnäkökuvan mukaan samankaltaisia prosesseja. Oppimisprosessissa tieto jäsentyy ja sitä kutsutaan tiedonrakenteluksi. Siinä käsitte-merkitykset muuttuvat ja niiden määrä kasvaa, jolloin oppija saavuttaa aidon ymmärryksen ja syvällisen oppimisen. Kuviossa 1 havainnollistetaan tutkivan oppimisen oppimisprosessia. (Suominen & Nurmela 2011, 26–27; Silander & Koli 2003, 142–143.)

Kuvio 1. Tutkivan oppimisen oppimisprosessi (Silander & Koli 2003, mukaillut Tea Keikko)

Tutkivassa oppimisessa oppimisen perustana on opiskeltavaan asiaan tai ilmiöön liittyvät opiskelijan asettamat ongelmat, havaitut epäselvät asiat, esiin nousseet kysymykset, omat ajatukset ja tunnetut teoriat. Näiden perusteella luodaan käsitys asiasta tai ilmiöstä, arvioidaan sitä kriittisesti ja syvennetään uudella tiedolla ja uusilla kysymyksillä. Käsitteet saavat tätä kautta uusia merkityksiä, ne syvenevät ja niiden välille syntyy uusia yhteyksiä. Oppimisprosessia voidaan kuvailla täten asteittain syvenevänä ja syklisenä prosessina. (Suominen & Nurmela 2011, 26–27; Silander & Koli 2003, 142.)

Yhteistoiminnallinen oppiminen

Vuorovaikutuskanavien käyttö verkko-opetuksessa mahdollistaa opiskelijoiden *yhteistoiminnallisen eli kollaboratiivisen oppimisen*. Yhteistoiminnallisen oppimisen edellytyksenä on, että opiskelijat osallistuvat toimintaan yhteisesti, kokeilevat ja tutkivat aihetta sekä jakavat keskenään tietoa ja ajatuksiaan. Oppiminen perustuu ajatukseen, että kehitys tapahtuu viestinnän avulla sosiaalisessa kanssakäymisessä ja vuorovaikutuksessa. Keskeistä yhteisöllisessä oppimisessa on omien ajatusten ulkoistaminen, näkyväksi tekeminen ja vertaisarviointi. Oppimisnäkömyksen mukaan oppimista edistää juuri yhteinen tiedon jakaminen. (Nevgi & Tirri 2003, 18; Silander & Koli 2003, 194.)

2.2 Verkko-opetuksen mahdollisuudet ja hyödyt

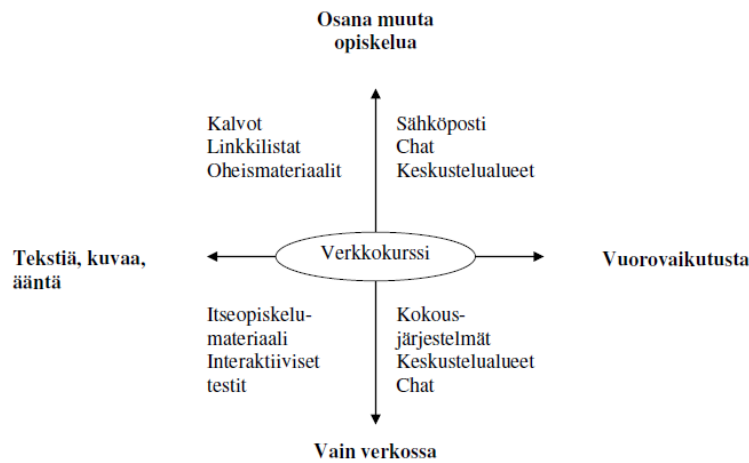
Verkko-opetusta voidaan toteuttaa useammalla tavalla riippuen opetettavasta aiheesta ja sen soveltuvuudesta verkko-opetukseen, lähiopetuksen määrästä suhteessa verkko-opetukseen, verkko-opettajan roolista, vuorovaikutuksen merkityksestä oppimisessa ja opiskelijalta odotettavasta työskentelystä. Kalliala (2002, 20) jaottelee verkko-opetuksen toteuttamisen mahdollisuudet kolmeen kategoriaan; *verkon tukemaan lähiopetukseen, monimuoto-opetukseen verkossa ja itseopiskeluun verkossa*.

Lähiopetuksen tukena verkkoa voidaan käyttää oppimateriaalien, oppimistehtävien, lähdelinkkien, tietolähteiden ja opettajan tiedotteiden jakamisessa sekä keskustelualueiden hyödyntämisessä. Verkko mahdollistaa monipuolisten opetustuntien järjestämisen, jossa vaihtelevuutta perinteisiin luokka-opetustunteihin saadaan Internetiä ja verkkoa hyödyntämällä. (Kalliala 2002, 20–22.)

Monimuoto-opetuksessa opetus järjestetään verkossa joko osittain tai kokonaan. Opetuksessa pääpaino on etäopiskelulla ja itsenäisellä opiskelulla, ja lähiopetuspäivien määrä on vähennetty minimiin. Lähiopetus voidaan korvata kokonaan myös videoneuvotteilla. Monimuoto-opetus mahdollistaa opiskelun aikataulusta ja sijainnista riippumatta. Opetuksessa hyödynnetään erityisesti ryhmässä oppimisen menetelmiä, kuten ryhmätöitä ja -tehtäviä sekä keskustelufoorumeita. Verkossa hyödynnettävät vuorovaikutuskanavat ovat merkittävässä roolissa opiskelijoiden tiedon jakamisen ja oppimisen välineinä. Opettaja kommunikoi opiskelijoiden kanssa esimerkiksi videoneuvottelujen, Chatin ja sähköpostin välityksellä. (Kalliala 2002, 20–25.)

Itsenäisesti verkossa suoritettavilla kursseilla opiskelija voi opiskella oman aikataulunsa ja oppimistahtinsa mukaisesti. Itseopiskelukurssit voivat olla jatkuvasti avoimia kursseja, johon opiskelijat voivat liittyä verkon kautta tai tiettyinä aikana alkavia määrääjän kestäviä kursseja. Verkko-opettaja on suunnitellut kurssin toteutuksen siten, että opiskelija voi edetä opinnoissaan omatahtisesti. Itseopiskelukurssit sisältävät oppimistehtäviä, testejä oppimisen todentamiseksi, lähdemateriaalia ja linkkejä, oppimispäiväkirja-osion sekä mahdollisesti erilaisia opintopolkuja eritahdissa etenevien opiskelijoiden tueksi. Itsenäisesti opiskeltavilla verkkokursseilla vuorovaikutusmahdollisuuksien merkitys on vähäinen. (Kalliala 2002, 27–28.)

Toisenlainen jaottelu on Jyri Mannisen (Matikainen 2003, 29) nelikenttäkuvio verkon opetuskäytön vaihtoehtoista (kuviokuva 2). Verkkokurssi voi olla osana muuta opiskelua tai vain verkossa suoritettava itsenäinen kurssi. Verkkokurssilla voi olla mukana vuorovaikutuskanavia (kokousjärjestelmät, Chat, keskustelualueet) sekä tekstiä, kuvia tai ääniä sisältäviä interaktiivisia testejä ja itseopiskelumateriaaleja. Muun opiskelun osana verkkoa voidaan hyödyntää materiaalien käytössä (kalvot, oheismateriaalit, linkkilistat) sekä vuorovaikutuskanavana (sähköposti, Chat, keskustelualueet).

Kuvio 2. Verkon opetuskäytön mahdollisuuksia (Matikainen 2003, 29)

Verkko-opetus tarjoaa mahdollisuuksia sekä opettajalle että opiskelijalle. Opiskelijaa ei enää sidota tiettyyn aikaan tai paikkaan opintoja suorittamaan, vaan opiskelija voi opiskella verkossa omavalintaiseen ajankohtaan (Kalliala 2002, 30). Tämä mahdollistaa samanaikaisesti esimerkiksi työssäkäynnin, työssä oppimisen tai opiskelun muussa lähiopetuksessa. Verkossa opiskelija voi valikoidusti edetä opinnoissaan ja suorittaa itseäänisesti oppimistehtäviä. Opintoihin liittyvät materiaalit, linkit ja tehtävät ovat jatkuvasti opiskelijan saatavilla verkko-oppimisalustassa. Verkko-opinnoissa opiskelijalla on enemmän mahdollisuuksia päättää itse oppimisensa sisällöstä ja tavoitteista sekä siitä, miten tavoitteisiin päästään. Oppimisesta tulee mielenkiintoisempaa ja syvällisempää, kun lähtökohtana ovat opiskelijan omat tarpeet ja mielenkiinnon kohteet.

Opettajan näkökulmasta tarkasteltuna verkko-opetus antaa lisää mahdollisuuksia toteuttaa monipuolista ja vaihtelevaa opetusta. Verkko-opetukseen voi hyödyntää erilaisia sosiaalisen median työkaluja, kuten Facebookia, Twitteria ja blogeja. Lisäksi opetukseen saadaan liitettyä vaivattomasti eri havainnollistamista tukevia osia, kuten videoita, ääntä, kuvia, animaatioita ja pelejä. Opettaja saa hyödyntää omaa mielikuvitustaan ja luovuuttaan suunnitellessaan opintojaksoa verkkoon. Oppilaitoksen käyttämän oppimisalustan raamit saattavat olla tarkoin määritelty, mutta muuten opettajalla on vapaat kädet suunnitella haastava ja oppimista tukeva oppimisympäristö. Opettaja hyötyy suunnittelemastaan ja rakentamastaan verkko-oppimisympäristöstä myöhemminkin, sillä oppimisalustaa voi käyttää pohjana seuraavan opiskelijaryhmän opetuksessa. Koska pääosa materiaaleista, linkeistä ja oppimistehtävistä on huolellisesti suunniteltu verkkoon, opettajalle jää enemmän aikaa opintojakson kehittämiseksi.

Myös oppilaitokselle verkko-opetuksen järjestämisestä on hyötyä. Lisääntynyt verkko-opetus vähentää opetustilojen käyttötarvetta, mikä tuo säästöjä ja mahdollistaa useamman opiskelijaryhmän samanaikaisen opetuksen pienemmillä resursseilla. (Kalliala 2002, 30.) Toimivan verkko-oppimisympäristön rakentaminen tietoteknisine laitteineen ja ohjelmineen tuo kustannuksia oppilaitokselle, mutta nykypäivänä monilla opiskelijoilla on jo entuudestaan hyvät ja tarvittavat työvälineet verkko-opiskelua varten.

Verkko-opinnoista hyötyvät myös työssäkäyvät henkilöt ja esimerkiksi työelämän yritykset. Elinikäisen oppimisen -käsitteen myötä opiskelusta ja työn yhdistämisestä tai vuorottelusta on tullut enemmän sääntö kuin poikkeus. Työelämän jatkuvan muutoksen myötä yritykset vaativat työntekijöiltään tietojen päivittämistä, kouluttautumista ja kehittymistä, jota verkko-opiskelulla voidaan toteuttaa sujuvasti työn ohessa. Verkossa opiskelu vähentää siten tarvetta matkustaa opiskelupaikkakunnalle ja säästää sekä opiskelijan että yhteiskunnan varoja. (Kalliala 2002, 31–32.)

2.3 Verkko-opettajan tehtävät ja roolit

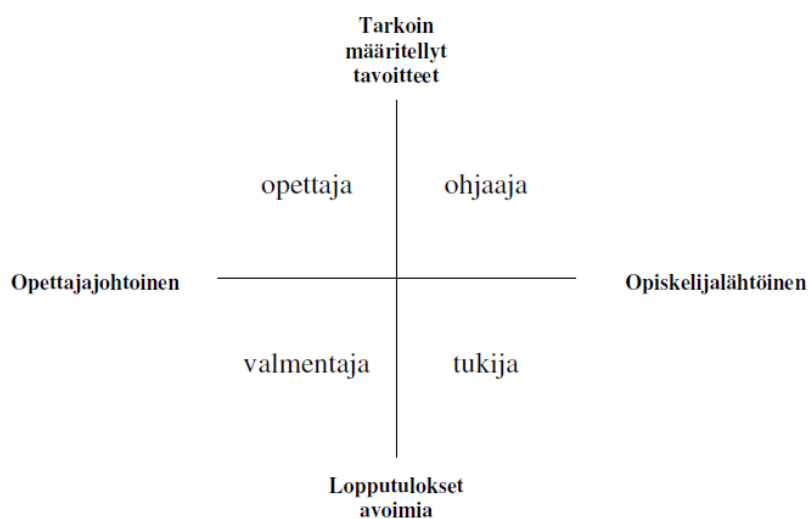
Verkko-opettajalla voi olla useita erilaisia tehtäviä ja rooleja. Verkko-opetuksessa opettajalta vaaditaan erilaisia taitoja ja valmiuksia toteuttaa opetusta verkossa. Verkko-opettajan tulee hallita opetuksen sisältö, verkko-oppimisalustan rakentaminen, materiaalien tuottaminen sekä opiskelijoiden ohjaaminen ja avustaminen teknisissä kysymyksissä (Matikainen 2003, 42).

Verkossa opettajasta on tullut enemmän ohjaaja kuin opettaja. *Opettaja* -termillä viitataan perinteiseen opetustyyliin, jossa opettaja siirtää tietoa opiskelijalle *behavioristisen oppimiskäsityksen* mukaisesti. Tämän käsityksen mukaan opiskelijan tehtävänä on vastaanottaa tiedonsiirtäjän eli opettajan antama tieto. (Matikainen 2003, 41.) Verkko-oppimisessa opettajan tehtävänä on ohjata ja tukea opiskelijaa oppimisprosessissa, jossa opiskelija nähdään aktiivisena tiedon etsijänä ja konstruoijana. Verkko-opettaja ei suoraan anna valmiita vastauksia, vaan suunnittelee opinnot siten, että opiskelija voi itse etsiä, jäsentellä ja reflektoida tietoa. Ohjaajan roolissa opettajan tehtävänä on auttaa opiskelijaa löytämään vastauksia, tukea opiskelijaa tiedon prosessointivaiheessa ja antaa palautetta tehtäväsuorituksista.

Verkko-opettajan tulee organisoida verkko-opetus siten, että opiskelija tietää oppimistavoitteensa, tehtävänsä, velvollisuutensa ja vastuunsa. Opettajalta odotetaan huolellista ennakkosuunnittelua verkossa tapahtuvasta opetus- ja opiskelutapahtumasta. Opettajan tehtävänä on laatia verkkoon oppimista tukeva oppimisympäristö ja valita aiheeseen sopivat oppimistehtävät, menetelmät ja työvälineet. Opettajan tulee osata käyttää monipuolisesti erilaisia verkkotyöskentelyn työkaluja. Verkko-oppimisympäristön tavoitteena on mahdollistaa opiskelijalle miellyttävän oppimiskokemuksen syntyminen. (Matikainen 2003, 47–48.)

Verkko-opettajan yhtenä tehtävänä on luoda kannustava, myönteinen ja motivoiva oppimis- ja työskentelyilmapiiri. Aktiivinen opettaja on kiinnostunut opiskelijastaan aidosti ja pyrkii avoimeen vuorovaikutukseen. Verkko-opettajan kommunikointi- ja viestintätaidot nousevat suureen arvoon, kun opiskelijaa ohjeistetaan, neuvotaan ja annetaan palautetta erityisesti verkon vuorovaikutuskanavien välityksellä. Nopea kysymyksiin vastaaminen ja palautteen anto on verkko-ohjauksessa tärkeää. (Matikainen 2003, 49.)

Tutkijoiden Coomey'n ja Stephensonin (Suominen 2011, 35) mukaan verkko-opettajan roolit voi jakaa tehtävän painottumisen mukaiseen nelikenttään, jonka osiot ovat *opettaja, ohjaaja, tukija ja valmentaja* (kuvio 3). Tutkijoiden mukaan työskentely verkossa voi olla opettajajohtoinen tai opiskelijälähtöistä. Verkko-opinnoissa työtehtävät ja tuotokset voivat olla tarkoin määriteltäviä tai ne voidaan jättää avoimeksi.

Kuvio 3. Opettajan roolit verkossa (Suominen & Nurmela 2011, 359)

Opettaja-roolissa painottuvat tarkoin määritellyt tehtävät ja opinnot suoritetaan opettajan tarkassa kontrollissa opettajajohtoisesti. Opettaja määrittelee ja kontrolloi verkossa käytävät keskustelut. Keskustelu rakentuu tehtäväorientoituneesti ja tavoitteena on kontrolloitu ongelmanratkaisu. Tehtävät ja tehtävien lopputulokset ovat ennalta arvattavia. Työn ohjaus tapahtuu yksisuuntaisesti opettajalta opiskelijalle. Suurin osa palautteesta tulee opettajalta. (Suominen & Nurmela 2011, 35–36.)

Ohjaaja-roolissa opettaja määrittelee opiskelun tavoitteet, tulokset ja oppimistason. Opiskelijan tehtävä on osallistua verkko-opetukseen ja hyödyntää olemassa olevaa materiaalia. Opettaja sallii opiskelijalle vapauksia, kunhan opiskelija pystyy itseohjautumaan tavoitteiden mukaisesti. Jos itseohjautuminen ei jostain syystä toimi, opettaja ottaa väliaikaisesti opettaja-roolin käyttöönsä. (Suominen & Nurmela 2011, 36.)

Valmentaja-roolissa opettaja määrittelee opiskelun tavoitteet, mutta opiskelija määrittelee itse, millä tavoin tavoitteisiin päästään. Siten tehtävät ja tehtävien tulokset eivät ole ennalta arvattavissa. Valmentaja-roolissa opettajan vastuulle jää työskentelyn suunnan varmistaminen ja aikataulujen seuraaminen. Valmentaja-roolissa opettajan ei ole tarkoitus työskennellä henkilökohtaisesti opiskelijan kanssa, vaan ryhmän tukea hyödynnetään oppimisessa. (Suominen & Nurmela 2011, 36–37.)

Tukijan roolia tarvitaan verkko-opinnoissa, joissa opiskelija on kaiken toiminnan keskipisteessä. Opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ovat yhtä tärkeitä kuin ohjattavan ryhmän tavoitteet. Vuorovaikutus on itseohjautuvaa ja yhteistoiminnallista. Keskusteluryhmät ja työskentely saattavat vaihdella pienryhmistä laajoihin yhteisiin keskusteluihin. Myös ulkopuolisia asiantuntijoita voidaan hyödyntää. Kurssin on tarkoitus rakentua siten, että opiskelija saa ohjausta ja tukea useasta eri suunnasta, mutta opiskelijan tehtävä on valita, mitä hän haluaa hyödyntää. Myös palautteen osalta opiskelijan omat päätökset vaikuttavat siihen, keneltä, miten paljon ja koska hän palautetta saa. (Suominen & Nurmela 2011, 37.)

2.4 Opiskelijan opiskeluvalmiudet

Verkko-opiskelun taustalla vaikuttaa opiskelijan oma oppimismotivaatio: opiskelijalla tulee olla halua ja motivaatiota suorittaa opinnot nimenomaan verkko-opintoina. Verkko-opiskelu edellyttää opiskelijalta sellaisia valmiuksia, joita ei välttämättä perinteisessä luokkaopetuksessa ole tullut harjaannutettua. Opiskelija on saattanut tottua siihen, että opettaja antaa kaikki opiskeluun liittyvät materiaalit ja tehtävät suoraan käteen ja opiskelijan tarkoituksena on työstää niistä tehtävän mukainen tuotos. Lisäksi perinteisessä luokkaopetuksessa on tarkoin määritelty opetustunnin pituus, jona aikana tuotos on saatettava valmiiksi. Verkko-opiskelussa opiskelijalta edellytetään tietoteknisiä taitoja, opiskeluvalmiuksia, itseohjautuvuutta, reflektointitaitoa, ryhmätyöskentelytaitoja sekä ajankäytön hallintaa.

Opiskelijan **tietotekniset taidot ja opiskeluvalmiudet** vaikuttavat oleellisesti verkko-opiskelun sujuvuuteen ja onnistumiseen. Opiskelijalta edellytetään tietokoneen käytön ja erilaisten ohjelmien hallintaa, koska osa tai kaikki opinnoista tehdään verkkoa hyödyntäen. Teknisen tuen järjestäminen vaikuttaa positiivisesti oppimiseen, sillä tietotekniset ongelmat opintojen aikana saattavat estää opiskelijan opintojen etenemisen tai pahimmallaan jopa keskeyttää opinnot. Lisäksi ennen verkko-opintoja on tärkeää harjaannuttaa opiskelijan opiskelutekniikoita, jotta omatoiminen opiskelu sujuu mahdollisimman helposti, eikä tästä muodostu estettä oppimiselle. (Storti & Tulonen 2005, 58: Kalliala 2002, 43–44.)

Verkko-opiskelu edellyttää opiskelijalta valmiuksia itsenäiseen työskentelyyn. Opiskelussa korostuu erityisesti opiskelijan aktiivisuus ja vastuullisuus; opiskelijan tulee etsiä ja käsitellä tietoa itsenäisesti, seurata aktiivisesti tiedotteita, tehdä annetut opintotehtävät oma-aloitteisesti sekä osallistua mahdollisiin verkkokeskusteluihin. Yksi tärkeimmistä opiskelijan opiskeluvalmiudesta onkin **itseohjautuvuus**. Opiskelijan itseohjautuvuus ei kuitenkaan ole itsestään selvä asia. Storti & Tulonen (2005, 56) toteavat, että harva perinteiseen kouluoppimiseen orientoituneista opiskelijoista osaa toimia itseohjautuvasti. Itseohjautuvuudessa on kysymys siitä, kuinka opiskelija tiedostaa oman oppimisensa taustalla olevat tekijät ja niiden vaikutukset sekä kuinka opiskelija voi itse vaikuttaa omaan oppimiseensa. (Storti & Tulonen 2005, 56–57: Kalliala 2002, 37.)

Itseohjautuvuuteen liittyy olennaisesti myös opiskelijan kyky reflektoida oppimaansa. **Reflektoinnilla** eli peilaamisella tarkoitetaan *”oman ajattelun ja toiminnan havainnointia, itsearviointia ja oman osaamisen sekä prosessin tarkastelua eri vaiheessa oppimisprosessia”* (Silander & Koli 2003, 39). Verkko-opiskelussa pedagogiset ratkaisumallit perustuvat usein tutkivan oppimisen ja ongelmalähtöisen oppimisen oppimisenäkemyksiin, joissa tiedon konstruoinnilla ja reflektoinnilla on suuri merkitys. Oppiminen edellyttää kykyä arvioida omia näkemyksiä, tarkastella toimintaansa sekä tarvittaessa muuttaa sitä. Verkko-opinnoissa kannustetaan opiskelijaa reflektointitaitojen kehittämiseen. (Storti & Tulonen 2005, 57.)

Verkko-opinnot sisältävät monesti erilaisia ryhmässä tehtäviä töitä ja opintotehtäviä, joiden tekemisessä hyödynnetään eri vuorovaikutuskanavia, kuten sähköpostia, keskustelualueita ja videoneuvotteluja. Ryhmätyöskentelyssä tarvitaan siten monipuolisia **ryhmätyöskentelytaitoja** ja yhteistyökykyä. Ryhmätyöskentelyn hyviä puolia ovat ryhmän antama tuki opintojen aikana sekä oppimisen syventyminen ryhmässä oppimisen myötä. (Kalliala 2002, 39; Suominen & Nurmela 2011, 45.)

Verkko-opinnoissa **ajankäytön hallinta** on tärkeää, koska opiskelijalta edellytetään itsenäistä ja omatoimista työskentelyä opintotehtävien tekemisen ja palauttamisen suhteen. Opiskelijalla tulee olla selkeä suunnitelma siitä, miten ja missä ajassa hän tutustuu materiaaleihin, hakee tietoa ja tekee vaaditut opintotehtävät. Ajankäytön hallintaa voi harjoituttaa erilaisten kurssien avulla tai tutustumalla aiheita käsittelevään kirjallisuuteen. Opettaja voi tarvittaessa pyytää verkko-opiskelijalta aikataulusuunnitelman opintojen suorittamisesta. Myös ryhmätyöskentely auttaa ajankäytön hallinnassa, kun ryhmän jäsenet velvoittavat toisensa pysymään sovituissa aikatauluissa. (Kalliala 2002, 36–37.)

3 VERKKO-OPETUSMATERIAALIN SUUNNITTELU

Verkko-oppimisympäristön suunnittelussa otetaan huomioon useita tekijöitä. Suunnittelun lähtökohtana ovat opettajan pedagogiset ratkaisut opiskelijan oppimisprosessista; oppimisen tavoitteista, menetelmistä, opitun todentamisesta sekä arvioinnista. Opettajan tehtävänä on suunnitella opintojakson materiaalit ja opintotehtävät siten, että opiskelija saavuttaa itse asettamansa tai opettajan määrittelemät yleiset opintojakson oppimistavoitteet. Verkko-opetuksen suunnittelussa opettaja miettii, miten opiskelijan on toimitettava, miten opettaja ohjaa opiskelijaa ja miten oppimista arvioidaan (Keränen & Penttinen 2007, 138).

Käytettävissä oleva oppimisalusta vaikuttaa verkko-oppimisympäristön ja materiaalien suunnitteluun. Oppilaitos on saattanut ohjeistaa opettajan käyttämään tiettyä oppimisalustaa, mikä määrittelee verkkokurssin ulkoiset puitteet ja mahdollisuudet sisällön tuottamiselle. Yleisesti käytettyjä oppimisalustoja ovat Moodle, Peda.net, WebCT, Optima ja Blackboard (Nurmela & Suominen 2007, 9). Varsinaisen oppimisalustan rinnalla tai sijasta voi käyttää myös erilaisia verkkotyökaluja ja rakentaa verkko-oppimismateriaali näiden varaan. Vaihtoehtoisia työkaluja ovat esimerkiksi Facebook, Twitter, GoogleDocs tai blogit. Opettajan käyttökokemukset erilaisista sosiaalisen median kanavista saattavat vaikuttaa oppimisalustan valintapäätökseen. Lisäksi merkitystä on sillä, millaisia oppimistehtäviä, materiaaleja tai keskustelualueita verkko-oppimisympäristössä on tarkoitus toteuttaa.

Toimivaa verkkokurssia ei saada aikaiseksi siirtämällä olemassa olevat lähiopetusmateriaalit ja tehtävät verkko-alustaan, sillä verkkoon siirretyt materiaalit eivät tuo lisäarvoa opetukselle. Verkko-opetuksessa erityisen tärkeää on miettiä, mitkä aiheisällöt sopivat verkko-opiskeluun ja millaiset kohderyhmät hyötyvät nimenomaan verkko-opetuksesta. (Nurmela & Suominen 2007, 13.) Lisäksi verkko-opetusta suunniteltaessa otetaan huomioon verkko-opetuksen suhde muuhun opetukseen. Verkko-oppimisympäristön rakentamisessa on merkitystä sillä, onko verkko-opetus tarkoitettu itsenäiseen verkko-opiskeluun, lähiopetuksen tueksi vai monimuotoiseen verkko-opetukseen.

Suunnittelun lähtökohtana on hyvä pitää mielessä, että selkeä ja monipuolinen verkko-oppimisympäristö edesauttaa opiskelijaa oppimisprosessissa. Nevgi & Tirri (2003, 130–131) toteavat tutkimuksensa perusteella, että ”*sekä opettajat että opiskelijat odottavat verkkokurssilta selkeyttä rakenteessa, tavoitteissa, oppimateriaaleissa, ulkoasussa ja ohjeissa.*”

3.1 Verkkokurssin tarjoamat elementit

Verkko-oppimisympäristö muodostuu erilaisista elementeistä. Näitä verkkokurssilla käytettäviä elementtejä ovat oppimateriaalit, lähdemateriaalit, tekstilinkit ja opintojaksonlla käytettävä kirjallisuus. Lisäksi verkko-oppimisympäristössä käytetään itsenäisiä ja ryhmässä tehtäviä oppimistehtäviä sekä oppimista testaavia kyselyjä ja testejä. Opiskelijan verkko-oppimisalustaan tuottamat materiaalit, kuten oppimispäiväkirja, portfolio sekä opiskelijan palauttamat tehtävät ja aineistot muodostavat osan verkossa hyödynnettävistä elementeistä. Verkon vuorovaikutuksessa käytettäviä elementtejä ovat sähköposti, ei-reaaliaikaiset keskustelualueet, Chat -keskustelualue, videoneuvottelut sekä muut sosiaalisen median viestintäkanavat, kuten Twitter, Facebook, Messenger ja Skype. (Keränen & Penttinen 2007, 141; Matikainen 2003, 28; Nevgi & Tirri 2003, 20.) Opettajan tehtävänä on koota verkkotyökaluista ja elementeistä opintojakson tavoitteita ja oppimisprosessia tukeva kokonaisuus.

Oppimateriaalit

Verkko-opetuksessa oppimateriaalit ja lähdeteokset voivat olla opettajan itse tuottamia tai Internetistä linkitettyjä. Verkko-opettajan kannattaa hyödyntää verkossa olevaa aineistoa, mutta muiden tekemien aineistojen käyttäminen vaatii toisinaan tekijän käyttöluvan. Tekijänoikeuden mukaan mitään aineistoa ei saa lainata ilman tekijän lupaa ja tekijänoikeus suojaa myös Internetissä julkaistuja tekstejä, kuvia ja materiaaleja. Linkittäminen on kuitenkin mahdollista, mutta siitä on kohteliasta ilmoittaa tekijälle. (Suominen & Nurmela 2011, 86.)

Oppimateriaalien tehtävänä on ohjata ja tukea opiskelijan oppimisprosessia. Oppimateriaali vaatii usein toimiakseen kumppaniksi annetun oppimistehtävän. Oppimateriaaleissa voidaan hyödyntää erilaisia tekstirakenteita, hyperteksti- ja hypermediarakenteita,

esitysgaafikoita, videoita, ääntä ja kuvia, virtuaaliympäristöjä, simulaatio-ohjelmia, pelejä ja animaatioita sekä blogi- ja wiki-tiedostoja. Äänen, videon ja kuvien avulla pystytään havainnollistamaan käsiteltävää asiaa ja huomioimaan erilaiset oppimisen havainnointikanavat. Käyttämällä virtuaaliympäristöjä, animaatioita, pelejä ja simulaatio-ohjelmia oppimateriaalien tukena saadaan materiaaleista mielenkiintoisia, vaihtelevia ja innostavia. (Matikainen 2003, 28; Nevgi & Tirri 2003, 15; Nurmela & Suominen 2007, 11; Keränen & Penttinen 2007, 9-10). Hypertekstirakenteita hyödynnetään tekstiosioissa, joissa halutaan selventää asiayhteyteen liittyviä sanoja. Hypertekstillä tarkoitetaan *tekstiä, jossa tietystä sanasta päästään suoraan ohjelmoitujen viittausten eli linkkien avulla siirtymään toisiin teksteihin tai tekstinkohtiin* (Suomisanakirja 2014).

Verkko-oppimistehtävät

Oppimistehtävät ovat opettajan verkko-opetuksessa käyttämiä menetelmällisiä työkaluja ja niillä ohjataan opiskelijan havainnointia, tiedonprosessointia, työskentelyä ja reflektointia. Oppimistehtävien tarkoituksena on tukea opiskelijan oppimista ja edistää metakognitiivisten taitojen ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä. Oppimistehtäviä tekemällä opiskelija oppii ja hänelle syntyy uutta merkityksellistä tietoa. Oppimistehtäviä on tarkoitukseltaan erilaisia. Tehtävät voivat olla opiskelijaa aktivoivia ja motivoivia tehtäviä tai opiskelijan aikaisempia käsityksiä esille nostavia tehtäviä. Tehtävät voivat olla myös ongelmanratkaisupohjaisia ja tiedonrakentelua kehittäviä tehtäviä tai uuden taidon kehittymistä ohjaavia ja työskentelytapojen kehittämistä edistäviä tehtäviä. Oppimistehtäviä ovat myös reflektiiviset ja kommunikatiiviset tehtävät. (Silander & Koli 2003, 45–46.)

Oppimistehtävät ovat joko opettajan tai opiskelijan itselleen tai toisilleen laatimia tehtäviä. Opiskelijan suunnittelemat oppimistehtävät, kysymykset ja ongelmanasettelut kiinnostavat opiskelijaa usein enemmän kuin opettajan valmiiksi laatimat tehtävät. Opiskelijan laatimat tehtävät edistävät siten oppimisprosessia ja mahdollistavat kognitiivisten taitojen ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen. (Silander & Koli 2003, 45–46.)

Oppimispäiväkirja ja portfolio

Oppimispäiväkirjan avulla opiskelija reflektoi omaa oppimisprosessiaan. Oppimispäiväkirja selkeyttää ja jäsentää opiskelijan oppimisprosessia ja auttaa häntä tulemaan tietoiseksi omasta oppimisestaan. Oppimispäiväkirja voi olla opettajan määrittelemä, tiettyihin kysymyksiin perustuva tai avoin vapaamuotoinen oppimispäiväkirja. Verkko-opetusmateriaaleissa voidaan hyödyntää myös portfolioa. Portfolio on opiskelijan oppimisprosessin aikana pitämä niin sanottu näytesalkku, johon opiskelija kokoaa opiskelun aikana tekemänsä ja valitsemansa tuotokset. Salkun avulla opiskelija todentaa ja näyttää osaamisensa. Portfolion avulla myös opiskelijan oppimisprosessi ja kehittyminen tulevat näkyväksi. (Silander & Koli 2003, 41.)

Tentit ja testit

Verkko-oppimisalustoihin rakennetaan helposti erilaisia testejä ja tenttejä. Nämä soveltuvat hyvin ennakkotietojen selvittämiseen, tasokokeisiin ja oppimisen arviointiin ja todentamiseen. Testejä laaditaan verkkokurssille myös opiskelijan omaan käyttöön, jolloin opiskelija voi kurssin aikana testata omaa oppimistaan ja hyödyntää sitä oppimisprosessin suuntaamiseen. Opettaja pystyy määrittelemään testin kysymykset, vastausvaihtoehdot ja tavat, pisteytyksen, aikarajan ja kysymysten järjestyksen sekä mahdollisen välittömän vastauksen tai palautteen opiskelijalle. (Keränen & Penttinen 2007, 45.)

3.2 Verkko-opetuksen ohjausprosessi ja arviointi

Oppimisprosessin ohjauksella tarkoitetaan *keinoja, joilla edistetään oppijan oppimista* (Silander & Koli 2003, 80). Verkko-ohjauksen tehtävänä on aktivoida opiskelija itse ohjaamaan omaa toimintaansa ja siten löytämään ongelmiinsa ratkaisut. Matikaisen (2003, 13) mukaan ohjaustoiminta on vuorovaikutuksellista toimintaa, joka perustuu neuvottelemiseen ja keskusteluun. Opettajan tehtävänä on järjestää mahdollisuus vuorovaikutukseen. Ohjauksella pyritään vaikuttamaan opiskelijan motivaatioon, tiedon käsittelyyn, oppimisen eteenpäin viemiseen tai ongelmatilanteen ratkaisemiseen (Silander & Koli 2003, 84).

Verkko-opettajan ohjauskeskustelun työvälineitä ovat kysyminen, selventäminen, tarkentaminen, konkretisoiminen sekä asioiden yhteenvetäminen. Selvennyksiä ja tarkennuksia pyytämällä sekä kyselemällä opettaja saa arvokasta tietoa opiskelijan käsityksistä. Myös opiskelija itse oppii ja jäsentää tietoaan samalla, kun hän kuvailee asiaa opettajalle. Asioiden konkretisoiminen ja yhteenvetäminen ovat tarpeellisia silloin, kun opettaja haluaa tuoda käsityksensä esille opiskelijan esittämästä tilanteesta tai halutaan löytää yhteinen ymmärrys asiasta. (Matikainen 2003, 17–18.)

Verkko-ohjausprosessin ajoittuu opintojen alusta aina opintojen loppuun saakka. Opintojakson alussa järjestetään verkko-opiskelijalle perusteellinen opintojen ohjaus, jossa selvitetään verkko-opintoihin liittyvät oleelliset asiat. Itsenäisesti opiskeltavalla verkko-kurssilla huolehditaan ohjeiden antamisesta esimerkiksi oppimisalustan tai sähköpostin kautta. Verkko-oppimisympäristöön laaditaan selkeät toimintaohjeet, jonka sisältöjä ovat oppimistavoitteet, opetussuunnitelma, kurssin suoritusohjeet, aikataulu sekä yleiset ohjeet verkossa opiskeluun. (Matikainen 2003, 93; Keränen & Penttinen 2007, 141.)

Ohjaamisella tai sen puuttumisella on suora yhteys opiskelijan opintomenestykseen ja opintojen keskeyttämiseen. Nevgi & Tirri (2003, 87) toteavat tutkimuksensa perusteella, että *”henkilökohtaisen tai yksilöllisen palautteen vähäisyys tai puuttuminen saattaa estää verkko-opiskelussa oppimista, koska opiskelija pääsääntöisesti opiskelee verkko-kurssilla itsenäisesti vailla vertaisryhmän tukea.”* Tutkimuksen mukaan opettajan palautteen viivästyminen tai puuttuminen oli yhtenä osatekijänä opintojen keskeyttämisessä. Sen sijaan verkko-opettajan aktiivisuutta palautteenannossa, ohjauksessa sekä verkkokeskusteluissa arvostettiin. (Nevgi & Tirri 2003, 70, 87.)

Oppimisen arvioitiin ja osaamisen todentamiseen osallistuvat opettaja ja opiskelija sekä mahdollisesti pienryhmä tai ulkopuolinen asiantuntija. Oppimisen arvioinnissa pyritään tavoitelähtöisyyteen eli oppimisessa arvioidaan sitä, mitä osataan ja on saavutettu – ei sitä, mitä ei osata. Verkossa oppimisen arviointia tehdään koko oppimisprosessin ajan. Opiskelijan osaaminen saadaan näkyväksi portfolion, oppimispäiväkirjan, oppimistehtävien, keskustelun, tuotoksen, tentin ja itsearvioinnin avulla. Opiskelijan toimintaa voidaan ohjata ja suunnata oikeaan suuntaan antamalla palautetta. Palaute motivoi opiskelijaa eteenpäin opinnoissa sekä auttaa opiskelijaa refleктоimaan oppimistaan. (Nurmela & Suominen 2011, 227; Silander & Koli 2003, 97–98.)

4 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

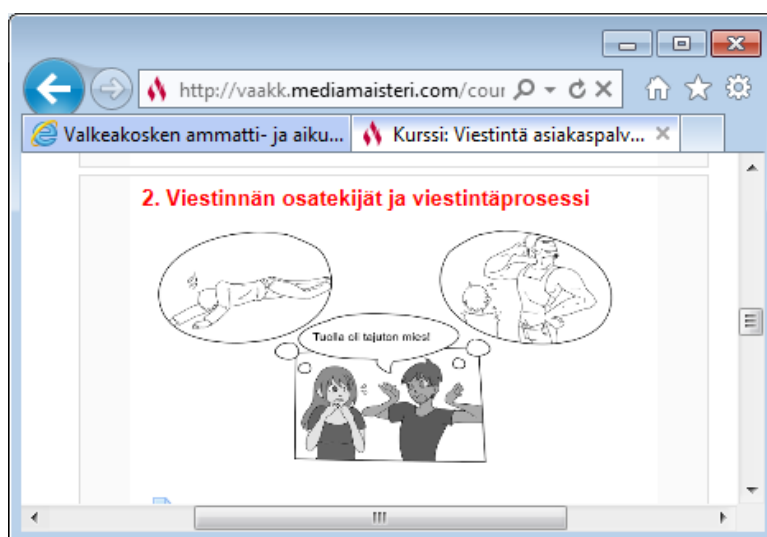
Kehittämishankkeen aiheena on verkko-opetusmateriaalin suunnittelu ja laatiminen verkko-oppimisympäristöön. Tavoitteena on hyödyntää Moodle -oppimisalustaa ja rakentaa vapaasti valittava verkkokurssi sekä hius- että kauneudenhoitoalan opetuskäyttöön. Moodlen hyödyntäminen verkko-opetuksessa on luontevaa, sillä kyseinen oppimisalusta on oppilaitoksessa yleisesti käytössä. Lähtökohtana kehittämishankkeessa on opetushallituksen käynnissä oleva ammatillisen perustutkintojen opetussuunnitelmien uudistustyö. Uudistuksen myötä opiskelijoiden yksilöllisiä opintopolkuja tulee tukea. Oppilaitoksessa kannustetaan verkko-opetuksen kehittämiseen, koska tulevaisuuden suuntana ovat opiskelijoiden joustavien opintopolkujen huomioiminen opetuksessa sekä monipuolisten opetuskäytänteiden lisääminen.

Verkkokurssin suunnittelulle ja opetusmateriaalien valmistamiselle annetaan toimeksiannossa täydet valtuudet. Opintojakson aiheeksi valitaan ”*ammatilliset vuorovaikutus- ja viestintätaidot*”, koska aihe sopii luontevasti sekä hius- että kauneudenhoitoalan opetussuunnitelmia tukevaksi opetussisällöksi. Verkkokurssi tulee olemaan kokonaan uusi kurssi vapaasti valittavissa opinnoissa, joten suunnittelu lähtee liikkeelle kurssin yleissuunnitelman laatimisella. Yleissuunnitelmassa määritellään kurssin tavoitteet, aihealueet sisältöineen ja oppimisen mittarit, kurssin pelisäännöt, suoritusmenetelmä, arviointimenetelmä sekä kuvataan oppimisprosessi.

Kehittämishankkeen eri työvaiheita ovat opintojakson yleissuunnitelman tekeminen, verkkokurssin sisällön suunnittelu, Moodle -työkalujen valinta, verkkokurssin oppimateriaalien ja oppimistehtävien laatiminen sekä kurssin esittelyvideon tekeminen. Tavoitteena on luoda opiskelijoiden itsenäiseen työskentelyyn soveltuva verkkokurssi. Opetusmateriaalien ja oppimistehtävien laadinnassa pyritään selkeyteen, monipuolisuuteen ja vaihtelevuuteen, koska verkkokurssista halutaan oppimista innostava ja työskentelyyn motivoiva mielenkiintoinen opintokokonaisuus.

5 HIUS- JA KAUNEUDENHOITOALAN VERKKO-OPETUSMATERIAALI

Kehittämishankkeen tuotoksena rakennettiin verkkokurssi Moodle -oppimislustaan. Verkkokurssia laatiessa huomioitiin erityisesti opiskelijanäkökulma, sillä verkkokurssi on tarkoitettu opiskelijoille itsenäistä opiskelua varten. Opiskelijanäkökulmassa haluttiin painottaa kurssin selkeyttä ja helppokäyttöisyyttä, oppimista innostavaa ja vaihtelevaa oppimateriaalia sekä mielenkiintoisia ja opiskelijaa aktivoivia oppimistehtäviä. Oppimislustana Moodle on helppokäyttöinen ja selkeä, joten se todettiin toimivaksi verkkokurssin alustaksi. Oppilaitos on määritellyt Moodlen ulkoisen layoutin väreineen ja tekstifontteineen, joten näihin ei voitu vaikuttaa. Sen sijaan osioiden määriin, kurssin sisältöön, aihepiirien jakoon sekä otsikointiin oli mahdollisuus vaikuttaa. Lisäksi verkkokurssin visuaalista ilmettä oli mahdollisuus parantaa lisäämällä havainnollistavia kuvia (kuva 1) osioihin.

Kuva 1. Kuvitusesimerkki viestinnän osatekijät ja viestintäprosessi -aihealueesta.

Kuvien suunnittelu ja toteutus annettiin viestintäalan opiskelijan tehtäväksi. Lisäksi opiskelija suunnitteli muutamia havainnollistavia kuvia aihealueiden PowerPoint -oppimateriaaleihin. Havainnollistaviin kuviin suunniteltiin erilaisia piirroshahmoja. Kuvien tarkoituksena oli viestittää aihealueen sisällöstä sekä elävöittää verkkokurssin yleisilmettä. Kuvilla edistetään erityisesti visuaalisen oppijan näköhavaintoihin perustuvaa oppimista.

Oppimisympäristön rakentamisen pohjana käytettiin verkkokurssista tehtyä opintojakson yleissuunnitelmaa. Opintojakson suunnitteluvaiheessa päätettiin verkkokurssin tavoitteet, sisältö, aihealueiden määrä ja näiden sisällöt sekä oppimisen mittarit ja arviointimenetelmä. Verkkokurssin tavoitteet ja sisältö suunniteltiin tukemaan ja täydentämään hius- ja kauneudenhoitoalan työelämässä vaadittavia taitoja. Molemmilla aloilla työtehtäviin kuuluu oleellisesti asiakaspalvelutyö, jossa vuorovaikutustaidoilla ja viestinnällisillä taidoilla on merkittävä rooli. Sekä hius- että kauneudenhoitoalalla työntekijöiltä edellytetään hyviä sosiaalisia taitoja, kuten empatia- ja sympatiakykyä, hienotunteisuutta, moraalisia ja eettisiä taitoja sekä ongelmanratkaisu- ja keskustelutaitoja.

Verkkokurssin yleisiksi tavoitteiksi asetettiin, että opiskelija osaa tunnistaa ja nimetä viestinnän ja vuorovaikutuksen keskeiset osatekijät ja osaa toimia erilaisissa ammatillisissa vuorovaikutustilanteissa. Lisäksi tavoitteiksi määriteltiin, että opiskelija osaa arvioida omia viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan sekä laatia itselleen viestintätaitojen kehittämissuunnitelman. Verkkokurssin tavoitteisiin määriteltiin myös, että opiskelija osaa havainnoida ja tulkita erilaisia viestejä.

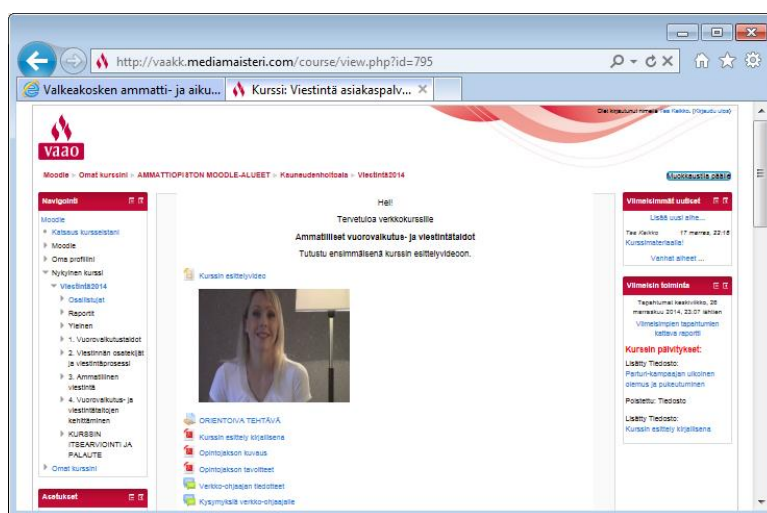
Verkkokurssin aihealueita valittiin neljä, koska kurssista haluttiin selkeä ja helposti hahmotettava kokonaisuus. Aihealueet rakennettiin sen mukaisesti, että opiskelijalla on mahdollisuus valita joko yhden tai kahden opintoviikon laajuinen verkkokurssi. Kokonaisuuden suunnittelussa huomioitiin, että yhden opintoviikon suorituksella opiskelija oppii perustiedot kurssin aiheesta ja kahden opintoviikon suorituksella opiskelija syventää näitä tietojaan. Aihealueiden oppimistehtävät suunniteltiin tukemaan tätä ajatusta.

Verkkokurssin suorituksen merkintätavaksi valittiin *suoritettu* -merkintä. Vapaasti valittavissa opinnoissa suoritettu -merkintä on oppilaitoksessa yleisesti käytetty opintojakson arviointimenetelmä. Suoritettu -merkintä annetaan opiskelijalle, kun hän on suorittanut kaikki tavoittelemansa opintolaajuuden mukaiset oppimistehtävät hyväksytysti sekä palauttanut *itsearviointi ja palaute* -tehtävän. Opettajan tehtävänä on määritellä opiskelijan tehtäväpalautuksen jälkeen, onko tehtävä vaaditun tason mukainen vai pitääkö opiskelijan täydentää sitä. Oppimisen mittareina suunniteltiin käytettävän opiskelijan tuottamia oppimistehtäviä sekä itsearviointia.

Kurssialustan rakenne ja sisältö

Kurssialustaan muodostettiin yhteensä kuusi eri osiota. Ensimmäiseen osioon sisällytettiin kurssin esittely, toimintaohjeet ja yleinen keskustelualue. Keskimmäisiin neljään osioon tuotettiin verkkokurssin varsinainen sisältö aihealueittain. Verkkokurssin aihealueet ovat *vuorovaikutustaidot*, *viestinnän osatekijät ja viestintäprosessi*, *ammattillinen viestintä* sekä *vuorovaikutus- ja viestintätaitojen kehittäminen*. Jokaiseen aihealueeseen laadittiin yksi oppimistehtävä ja sitä tukevaa oppimateriaalia. Oppimistehtävät laadittiin siten, että ne toimivat toisiaan täydentävinä tehtävinä. Aihealueissa hyödynnettiin Internetistä linkitettyjä verkkosivustoja ja kahteen osioon rakennettiin myös opiskelijaa varten *testaa tietosi* -kysymykset. Viimeiseen kurssialustan osioon rakennettiin tehtäväalue kurssin itsearviointia ja palautetta varten.

Kurssialustan aloitussivun **ensimmäiseen osioon** (kuva 2) valittiin *tervetuloa verkkokurssille* -tekstin lisäksi *kurssin esittelyvideo*. Esittelyvideosta laadittiin valokuva aloitussivulle herättämään mielenkiintoa ja tuomaan visuaalisuutta osioon. Esittelyvideo sisällytettiin ensimmäiseen osioon, koska se sisältää tärkeää tietoa kurssin toimintaohjeista. Opiskelijaa kehoitetaan tutustumaan ensimmäisenä esittelyvideoon.

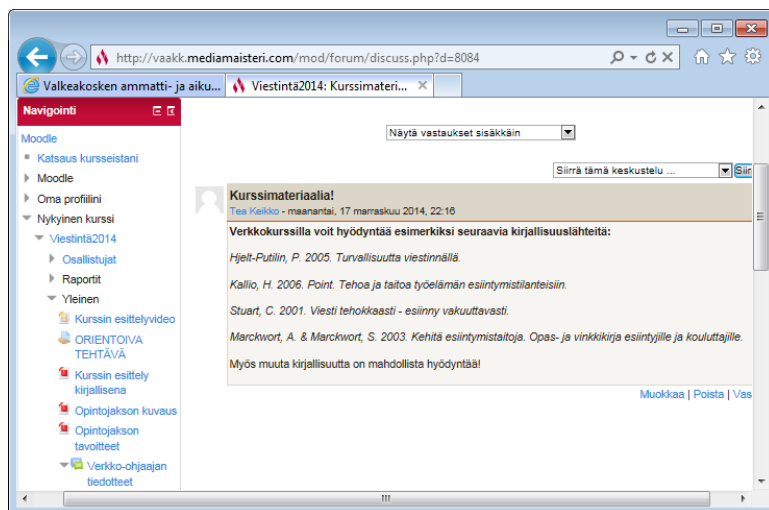
Kuva 2. Verkkokurssin aloitussivu.

Esittelyvideon tarkoituksena on esitellä kurssin toimintaohjeita ja sisältöä sekä motivoida opiskelijaa kurssin aiheeseen. Esittelyvideon pituus on reilu neljä minuuttia, jonka uskottiin olevan sopivan pituinen. Videossa pyrittiin luomaan intensiivinen katsekontakti opiskelijaan, jotta opiskelija saa kokemuksen ja tunteen henkilökohtaisesta kontaktista. Videon lisäksi sama kurssin esittely liitettiin kirjallisena liitetiedostona aloitussivulle.

Tällä varmistetaan tiedon saanti silloin, kun opiskelijalla on teknisiä ongelmia videon kanssa tai opiskelija haluaa toimintaohjeet kirjallisena. Ensimmäiseen osioon liitettiin myös tiedostot *opintojakson kuvaus*, *opintojakson tavoitteet* ja *orientoiva tehtävä*. Opintojakson kuvauksessa on esitelty kurssin nimi, laajuus, tavoitteet, sisältö ja opetusjärjestelyt, tehtävät, materiaalit sekä arviointimenetelmä. Opintojakson tavoitteissa kerrotaan tarkemmin kurssin aihealueet tavoitteineen.

Orientoiva tehtävä valittiin kurssin ensimmäiseksi tehtäväksi. Siinä kehoitetaan opiskelijaa tutustumaan opintojakson kuvaukseen ja tavoitteisiin, esittelyvideoon sekä aihealueiden oppimistehtäviin. Orientoivan tehtävän tarkoituksena on, että opiskelija saa yleiskäsityksen kurssin sisällöstä ja muodostaa omia tavoitteita oppimiselle sekä laatii itselleen suunnitelman opintojen etenemisestä. Orientoivalla tehtävällä tavoitellaan oppimisen innostamista ja tuetaan opiskelijan sisäisen motivaation kehittymistä.

Ensimmäiseen osioon laadittiin lisäksi kaksi keskustelualuetta. Keskustelualue *verkko-ohjaajan tiedotteet* on tarkoitettu opettajan laatimia tiedotteita ja uutisia varten. Opettaja voi laittaa keskustelualueelle muun muassa hyviä kirjallisuuslähdevinkkejä tai tutustumisen arvoisia verkkosivustolinkkejä. Kuvassa 3 havainnollistetaan keskustelualueen käyttömahdollisuutta esimerkkiviestin avulla.

Kuva 3. Esimerkkiviesti verkko-ohjaajan tiedotteet -keskustelualueella.

Opiskelijan toivotaan hyödynnettävän opettajan keskustelualueella antamia vinkkejä verkko-opintojensa aikana. Lisäksi opiskelija pystyy seuraamaan ohjaajan tärkeitä tiedotteita keskustelualueen kautta. Myös opiskelijalle annetaan mahdollisuus kysymysten esittämiseen. Tästä syystä toiseksi keskustelualueeksi valittiin *kysymyksiä verkko-*

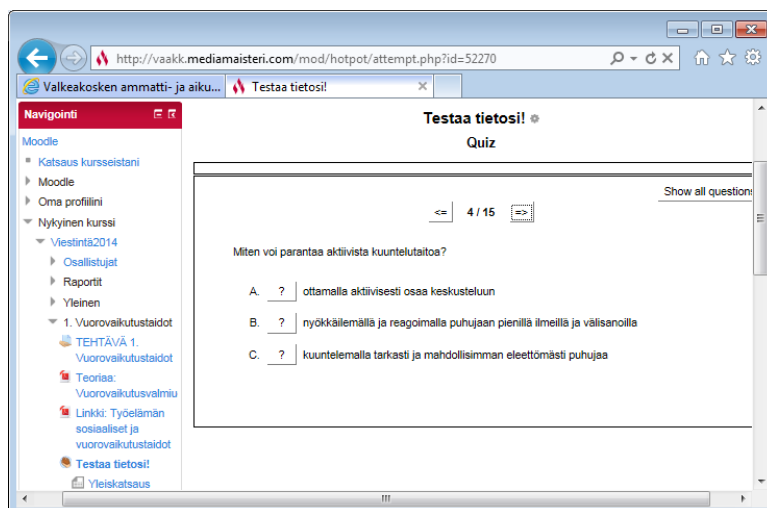
ohjaajalle -keskustelualue, johon opiskelija voi laittaa oppimistehtäviin, suoritukseen tai materiaaleihin liittyvät kysymykset. Keskustelualue on avoin kaikille opiskelijoille, joten opiskelijalla on mahdollisuus saada tietoa myös toisten esittämien kysymysten kautta. Molemmat keskustelualueet sijoitettiin verkkokurssin ensimmäiseen osioon, jotta ne ovat helposti opiskelijan löydettävissä.

Vuorovaikutustaidot -aihealueen oppimistavoitteiksi määriteltiin, että opiskelija tunnistaa vuorovaikutustaitojen osatekijät sekä ymmärtää niiden merkityksen vuorovaikutuksessa ja omassa työssään. Aihealueen sisällöksi laadittiin oppimateriaalia vuorovaikutusvalmiuksista sekä linkitettiin verkkosivustosta lähdemateriaaliksi ”Työelämän sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot” -käsikirja.

Aihealueen oppimistehtävässä opiskelijan tehtävänä on tutustua aihealueen teoria- ja lähdemateriaaleihin sekä vastata tehtävän kysymyksiin. Oppimistehtävän tavoitteena on tutustuttaa opiskelija aiheeseen, kartuttaa opiskelijan tietoa aiheesta sekä herättää opiskelija pohtimaan aihetta oman kokemuksensa ja ammattinsa kautta. Oppimistehtävä laadittiin siten, että opiskelijan on helppo lähteä käsittelemään aihetta perinteisen ”tutustu materiaaliin ja vastaa kysymyksiin” -tehtävän myötä.

Tehtävässä haluttiin painottaa matalaa kynnystä tarttua opiskelun aloittamiseen. Opiskelija pystyy tekemään tehtävän omatoimisesti, se on oppimismenetelmänä usein käytetty myös lähiopetuksessa ja siten entuudestaan opiskelijalle tuttu menetelmä. Kysymyksiin otettiin mukaan sellaisia kysymyksiä, joihin opiskelija ei löydä suoraa vastausta materiaaleista. Näissä kysymyksissä opiskelija pohtii itse vastauksia oman ammatillisen kokemuksensa kautta. Oppimistehtävän avulla opiskelijaa valmistellaan vähitellen muiden osioiden oppimistehtäviin, joissa asioiden pohtimista ja reflektointikykyä vaaditaan enemmän.

Aihealueeseen liitettiin *testaa tietosi* -kysymykset (kuva 4), joiden avulla opiskelija voi omatoimisesti testata oppimistaan kurssin aikana. Testaa tietosi -kysymykset on laadittu aihealueen oppimateriaalien pohjalta ja niiden tavoitteena on aktivoida opiskelijaa löytämään oppimateriaaleista oleellisesti tärkeät asiat ja ohjata siten oppimista oikeaan suuntaan.

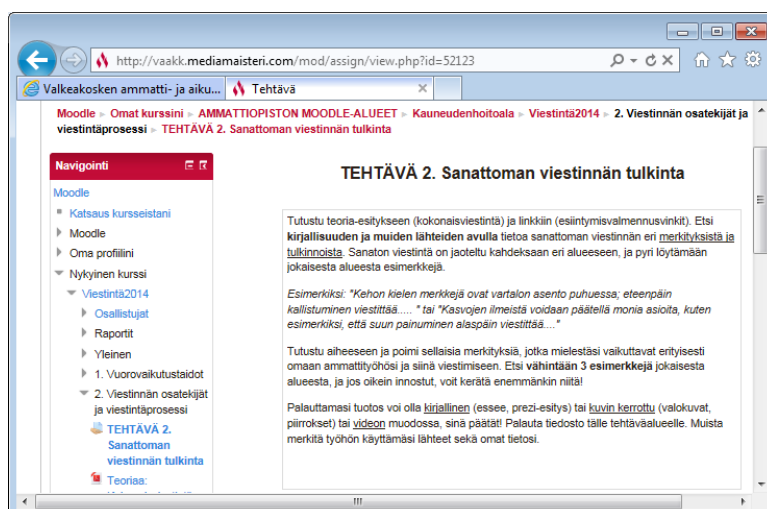

Kuva 4. Testaa tietosi! -kysymysten esimerkki.

Kysymyssarjassa kysymykset ovat automaattisesti säädetty vaihtelevaan esitysjärjestykseen, ja opiskelijalla on mahdollisuus kokeilla testiä useamman kerran rajoituksesta. Kysymyksillä luodaan myös viihdearvoa verkkokurssille, sillä usein vapaaehtoiset testit koetaan miellyttävänä lisäelementtinä oppimisen ohessa. Testit koetaan mukaviksi silloin, kun testit eivät varsinaisesti vaikuta opintojakson arvosanan muodostumiseen.

Viestinnän osatekijät ja viestintäprosessi -osion tavoitteiksi määriteltiin, että opiskelija osaa nimetä kokonaisviestinnän osatekijät, tiedostaa viestintäprosessin kulun ja siihen vaikuttavat häiriötekijät. Lisäksi tavoitteiksi määriteltiin, että opiskelija osaa tulkita sanattoman viestinnän merkkejä, tiedostaa aktiivisen kuuntelun ominaisuudet sekä ymmärtää palautteenannon ja vastaanottamisen merkityksen vuorovaikutuksessa. Aihealueeseen laadittiin oppimateriaalia, linkitettiin verkkosivustolta materiaalia sekä laadittiin oppimistehtävä.

Oppimateriaaleista toinen teoriaa käsittelevä tiedosto muotoiltiin Prezi-esitykseksi, koska oppimateriaaleihin haluttiin vaihtelevuutta ja monipuolisuutta. Oppimateriaalien lisäksi aihealueeseen liitettiin videolinkki Youtubesta. Videolla käsitellään aihealueen sisältöä ja se toimii oppimistehtävän yhtenä lähdemateriaalina. Aihealueen oppimistehtävän (kuva 5) aiheena on sanattoman viestinnän tulkinta. Oppimistehtävä rakennettiin siten, että tehtävää on mahdotonta tehdä ilman tutustumista osion teoriaan sekä muihin lähteisiin. Oppimistehtävässä opiskelijalle annetaan vastuuta omasta oppimisestaan. Opiskelijan tulee itse aktiivisesti etsiä tietoa eri lähteistä, käsitellä tietoa ja valita oma ammatillinen näkökulma huomioiden tarkoituksenmukainen tieto tekemäänsä tuotokseen.

Kuva 5. Viestinnän osatekijät ja viestintäprosessi -osion tehtävänanto.

Oppimistehtävässä opiskelijalla itsellään on mahdollisuus vaikuttaa oppimisprosessiin valitsemalla tehtävän lähdeteokset sekä päättämällä tehtävän sisällöstä ja toteuttamisesta. Vaihtoehtojen tarjoamisella pyritään mahdollistamaan opiskelijan omien tavoitteiden toteutuminen ja aihealueen teorian opiskelu opiskelijalle mielekkäällä tavalla. Opiskelijan omista lähtökohdista tuotetut materiaalit ja toteuttamiseen liittyvä valinnanvapaus lisäävät opiskelijan sisäistä motivaatiota. Näillä toimenpiteillä pyritään lisäämään myös oppimisen mielekkyyttä ja innostavuutta. Aihealueen viimeiseksi osaksi liitettiin aihealuetta käsittelevät *testaa tietosi* -kysymykset, joiden avulla opiskelija voi itsenäisesti testata oppimaansa.

Ammatillinen viestintä -aihealueen tavoitteiksi määriteltiin, että opiskelija osaa havainnoida, analysoida ja tulkita erilaisia viestejä ja vuorovaikutustilanteita asiakaspalvelussa. Aihealueen oppimateriaalit ja oppimistehtävät tarkoitettiin niille opiskelijoille, joiden tavoitteena on suorittaa verkkokurssilla kaksi opintoviikkoa.

Aihealueeseen laadittiin oppimateriaalia sekä hius- ja kauneudenhoitoalan ammatteihin liittyvät pukeutumisohjeet. Pukeutumisohjeissa esitellään asiakaspalvelutyöskentelyn ammattiasun ja ulkoisen olemuksen vaatimukset valokuvien havainnollistettuna. Aihealueen oppimistehtävän tavoitteena on, että opiskelija syventää edellisissä oppimistehtävissä oppimiaan teoria-asioita havainnoimalla ammattialansa asiakaspalvelutilanteita. Havainnoimalla työntekijöiden ja asiakkaiden käyttäytymistä opiskelija saa uusia merkityksiä oppimiseensa. Oppimistehtävän tavoitteena on opitun tiedon syventäminen ja uusien merkitysten syntyminen. Parhaimmassa tapauksessa opiskelijan laatimat käyttäy-

tymisen tulkinnot voivat johtaa itsenäiseen tiedonhakuprosessiin. Oppimistehtävän toivotaan lisäävän opiskelijan sisäistä oppimismotivaatiota. Verkkokurssin yhdeksi tavoitteeksi määriteltiin erilaisten ja vaihtelevien oppimistehtävien laadinta, johon kyseisellä oppimistehtävällä nimenomaan pyrittiin.

Vuorovaikutus- ja viestintätaitojen kehittäminen -osion tavoitteiksi määriteltiin, että opiskelija osaa löytää omat vuorovaikutus- ja viestintätaitojen kehittämiskohteet. Lisäksi tavoitteiksi määriteltiin, että opiskelija osaa tehdä kirjallisen kehittämissuunnitelman ja toteuttaa suunnitellut toimenpiteet laatimansa aikataulun mukaisesti. Aihealueeseen tuotettiin oppimateriaalia, linkitettiin verkkosivustolta materiaalia ja laadittiin oppimistehtävä. Aihealue sisältöineen on tarkoitettu opiskelijoille, jotka suorittavat kaksi opintoviikkoa verkkokurssilla.

Aihealueen oppimistehtävässä opiskelija tekee oman vuorovaikutus- ja viestintätaitojen kehittämissuunnitelman SWOT -analyysin avulla. Oppimistehtävä pohjautuu edellisten aihealueiden teoriaan. Tavoitteena on, että opiskelija pohtii teorian kautta omia vuorovaikutus- ja viestintätaitojaan sekä miettii omia kehittämiskohteita. Tämän lisäksi opiskelijan tehtävänä on määritellä konkreettisia toimenpiteitä ja suunnitella aikataulu määrittelemiensä kohteiden kehittämiseksi. Oppimistehtävän avulla pyritään lisäämään opiskelijan reflektointitaitoja eli oman ajattelun ja toiminnan havainnointia, oman osaamisen tarkastelua sekä itsearviointia.

Viimeiseen osioon laadittiin tehtävä kurssin itsearviointia ja palautetta varten. Itsearvioinnin avuksi tehtävään laitettiin muutama pohdintaa edistävä kysymys. Kysymysten avulla johdatetaan opiskelijaa miettimään oppimisen kannalta oleellisia asioita. Arviointia tehdessään opiskelija tulee samalla itse tietoiseksi omasta oppimisestaan. Opiskelijan arvioinnin avulla myös opettaja voi todentaa oppimisen. Saman tehtävän palauteosiossa pyydetään opiskelijalta kirjallista palautetta verkkokurssin ohjauksen toimivuudesta, mahdollisista kehittämiskohteista sekä verkkokurssin esille nostamista positiivisista asioista. Palautteita ja opiskelijoiden itsearviointeja hyödynnetään jatkossa verkkokurssin kehittämistyössä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kehittämishankkeen tavoitteena oli laatia selkeä, innostava ja itsenäiseen opiskeluun soveltuva verkkokurssi hius- ja kauneudenhoitoalan opetuskäyttöön. Kehittämishanke toteutettiin työelämälähtöisesti todellisen tarpeen pohjalta. Lähtökohtana kehittämishankkeelle oli ammatillisten opetussuunnitelmien uudistustyö, jonka myötä opiskelijoiden yksilöllisiä opintopolkuja tulee jatkossa tukea entistä enemmän. Verkkokurssin myötä opiskelijoille tarjotaan vaihtoehtoinen menetelmä suorittaa vapaasti valittavia opintoja.

Itsenäiseen opiskeluun tarkoitetun verkkokurssin toteuttaminen on opettajan näkökulmasta haasteellinen ja mielenkiintoinen, mutta samalla työteliäs projekti. Oppimistehtävien ja oppimateriaalien suunnittelussa on huomioitava verkko-opetuksen erityinen luonne. Verkko-opetuksessa opettaja ei ole kasvokkain opiskelijan kanssa, joten oppimistehtävien huolellinen ohjeistaminen tehtävänannoissa on äärimmäisen tärkeää. Lisäksi haasteena on rakentaa mielenkiintoinen ja oppimista tukeva kokonaisuus. Tavoitteena on, että opiskelija etenee opinnoissa toivotulla tavalla ja saa verkkokurssin suoritettua suunnitelmien mukaisesti. Opettajan rooli verkko-opetuksessa on lähinnä tukea ja ohjata opiskelijaa. Tämä perinteisen opettaja-roolin vaihtuminen ohjaajan rooliin asettaa haasteita verkkokurssin sisällön suunnittelussa. Opettajan on luotava sellaisia oppimateriaaleja ja oppimistehtäviä, jotka toisaalta mahdollistavat opiskelijan omien oppimistavoitteiden toteutumisen ja valinnan vapauden sekä toisaalta johdattelevat oppimista oikeaan suuntaan yleisten oppimistavoitteiden saavuttamiseksi.

Kehittämishankkeessa tuotettiin oppimateriaalia ja oppimistehtäviä Moodle -oppimisalustaan. Oppimateriaalit ja oppimistehtävät laadittiin ja valittiin toisiaan tukeviksi. Oppimateriaalien laadinnassa huomioitiin erilaiset oppimistyyliä ja opiskelijanäkökulma, joten osa materiaaleista tuotettiin video- ja Prezi-esitysmuodoissa. Tällä pyrittiin materiaalien monipuolisuuteen, vaihtelevuuteen ja opiskelijoiden mielenkiinnon ylläpitämiseen. Verkkokurssi sisältää asteittain haasteellisemmiksi eteneviä oppimistehtäviä. Oppimistehtävät rakennettiin siten, että edelliset tehtävät ovat pohjatietoa seuraaville tehtäville. Näin opiskelijalle rakentuu loogisesti etenevä kokonaisuus aiheesta. Oppimistehtävillä pyrittiin opiskelijan tiedon rakentumiseen ja syventymiseen sekä opiskelijan vastuun asteittaiseen lisäämiseen.

Verkkokurssi rakennettiin siten, että opiskelijalla on mahdollisuus valita yhden tai kahden opintoviikon laajuinen suoritus. Opiskelijan sisäistä motivaatiota pyrittiin herättämään oppimistehtävissä mahdollistamalla erilaiset toteuttamistavat ja omavalintaisten lähdemateriaalien käyttäminen. Itsenäiseen opiskeluun suunnitellulla verkkokurssilla opiskelijalla on mahdollisuus edetä omien tavoitteiden ja aikataulusuunnitelmansa mukaisesti. Verkkokurssi luo opiskelijalle parhaimmassa tapauksessa hyviä uusia oppimiskokemuksia sekä antaa valmiuksia omien taitojen kehittämiseen. Toisaalta itsenäisessä verkkokurssissa on omat haasteensa. Oppiiko opiskelija kurssilla, jos hän ei ole oma-toiminen ja aktiivinen tiedon etsijä eikä häntä kiinnosta kurssin aihealue, vaan enemmänkin opintasuoritusmerkintä? Oppimistehtävistä pyrittiin laatimaan sellaisia, että vähintään opintojakson yleiset tavoitteet tulee tehtävien myötä saavutettua, mutta nähtäväksi jää, miten verkkokurssi todellisuudessa toimii tämän suhteen.

Mielestäni verkkokurssista saatiin kuitenkin toteutettua tavoitteiden mukainen ja toimiva kokonaisuus. Olen tyytyväinen verkkokurssin rakenteeseen ja selkeyteen sekä oppimistehtävien monipuolisuuteen. Kehittämishankkeessa haasteellisia hetkiä olivat Prezi-esityksen luominen sekä videotiedoston käsittely sopivaan esitysmuotoon. Teknisten ongelmien ratkaisussa hyödynnettiin ulkopuolisia henkilöitä, joten en joutunut hylkäämään suunniteltuja elementtejä niiden takia.

Verkkokurssi esiteltiin ensimmäisenä osaston koulutuspäällikölle. Koulutuspäällikkö totesi verkkokurssin toimivaksi ja käyttökelpoiseksi. Sekä hius- että kauneudenhoito-osastoilla verkkokurssia tullaan hyödyntämään alkuperäisen suunnitelman mukaisesti vapaasti valittavissa opinnoissa. Opetussuunnitelman uudistustyön edetessä verkkokurssin sisältöä tullaan mahdollisesti hyödyntämään vapaasti valittavan opintojakson sijaan ammatillisissa aineissa. Kurssin aihesisältö vastaa monelta osin opetussuunnitelman ammatillisia sisältöjä, joten koulutuspäällikön esittämä ajatus nostetaan ainakin esille uudistustyön aikana.

Keskustelussa koulutuspäällikön kanssa esille nousi uuden opetussuunnitelman mukana syksyllä 2015 tulevat osaamispisteet (osp). Päädyimme siihen, että toistaiseksi verkkokurssin yhteydessä käytetään opintoviikkoja eikä osaamispisteitä, koska verkkokurssia hyödynnetään kevään 2015 aikana kolmannen vuoden opiskelijoiden opintotarjonnassa. Kolmannen vuoden opiskelijoiden opintoihin tulevat osaamispisteet eivät vielä vaikuta.

Lisäksi suunnitelmat verkkokurssin mahdollisesta sisällyttämisestä ammatillisiin opintoihin voi tuoda muutoksia opintojakson laajuuteen ja sisältöön.

Verkkokurssi tullaan esittelemään osaston opettajille ennen sen käyttöönottoa. Esittelytilaisuuden yhteydessä kerätään opettajien mielipiteitä verkkokurssista ja tämän jälkeen sisältöä tarvittaessa korjataan. Verkkokurssi liitetään hius- ja kauneudenhoitoalan vapaasti valittavien opintojen tarjontaan mahdollisimman pian.

Verkkokurssia tullaan kehittämään yhdessä osaston henkilöstön kanssa kevään 2015 aikana. Tuolloin verkkokurssin laajuus opintoviikkoina tullaan muuttamaan uuden opetussuunnitelman mukaisesti osaamispisteiksi ja samalla verkkokurssin sisältöä kehitetään. Kehittämistyössä hyödynnetään opiskelijoiden antamia kurssipalautteita ja opettajien kokemuksia.

Kehittämishanke on ensimmäinen hius- ja kauneudenhoitoalan itsenäiseen opiskeluun suunniteltu verkkokurssi. Jatkossa osastoilla on kuitenkin tarkoitus lisätä verkko-opintojen tarjontaa. Kehittämishankkeen myötä ideoita syntyi myös lähiopetusta tukevien verkkokurssien laatimiseen. Hius- ja kauneudenhoitoalalla ammatillisten aineiden teoriaopetusta voisi osittain laatia verkko-oppimisympäristöön ja siten mahdollistaa opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen rakentaminen. Yksilöllisiä opintopolkuja voidaan tarjota esimerkiksi verkko-opiskeluna, mikä soveltuu erityisesti omatoimiselle, aktiiviselle ja itsenäiseen työskentelyyn orientoituneelle opiskelijalle.

Verkkokurssien suunnittelu ja toteuttaminen vaatii opettajalta käytettävissä olevia resursseja. Kurssin rakentaminen ei onnistu helposti täysipäiväisen opetustyön ohella, joten kehittämistyössä tarvitaan oppilaitoksen tukea. Tämän kehittämishankkeen tuoman kokemuksen myötä voin todeta, että toimivan verkkokurssin suunnitteleminen ja rakentaminen oppimateriaaleineen ja oppimistehtävineen vie paljon aikaa. Ennen kaikkea kuitenkin verkkokurssin rakentaminen lähtee opettajan omasta halusta ja motivaatiosta. Kehittämistyön myötä opettajan oma ammatillinen osaaminen vahvistuu ja monipuolistuu. Tämän päivän jatkuvasti muuttuvassa opetustyössä tarvitaan erityisesti ennakkoluulottomuutta ja rohkeutta kokeilla uusia menetelmiä.

LÄHTEET

- Kalliala, E. 2002. Verkko-opettamisen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Keränen, V. & Penttinen, J. 2007. Verkko-oppimateriaalin tuottajan opas. Porvoo: WS Bookwell.
- Matikainen, J. (toim.) 2003. Oppimisen ohjaus verkossa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Nevgi, A. & Tirri, K. 2003. Hyvää verkko-opetusta etsimässä. Turku: Painosalama Oy.
- Nurmela, S. & Suominen, R. 2007. Verkko-opettajaksi viikossa. Turku: Painosalama Oy.
- Rauste von Wright, M. & von Wright J. 1994. Oppiminen ja koulutus. Juva: WSOY.
- Silander, P. & Koli, H. 2003. Verkko-opetuksen työkalupakki – oppimisaihiosta oppimisprosessiin. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Suominen, R. & Nurmela, S. 2011. Verkko-opettaja. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Storti, A. & Tulonen A. 2005. Onnistunut verkko-opetus – tietoa, taitoa vai tuuria? Turku: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus.
- Suomisanakirja. Hyperteksti. Luettu 31.10.2014.
<http://www.suomisanakirja.fi/hyperteksti>